

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA

GOD. XXVII.

PROSINAC 1931.

BROJ 12.

Ing. ANTE PREMUŽIĆ:

SUSAK

CRIKVINE

Iza veličajnog silaza i svečanog povratka iz jame Varnjače* odspavali smo u Rosijevoj kolibi kao zaklani. Tada je ona bila i bez svog današnjeg čednog uređaja, i mi smo, dakako samo silom prilika, držali, da smo u devetom nebu, kad smo ispred kiše, gromova i urnebesa sklonili glave pod njen krov i stisli se među njena četiri zida. Srećom je štednjak po povratku našem ispravno ocijenio situaciju i poštено shvatio dužnost, pa je gorio, grijaо, kuhao i sušio bez prigovora našu sve do kože promočenu odjeću, premda mu za proizvod topline nismo spremili nikakove druge sirovine, osim mokre i svježe klekovine. Suha je odjeća, isporedi li se ozbiljno s mokrom, svakako podobna da barem napola nadomjesti raskoši normalne postelje. Pretresajući za vrijeme okrepe i sušenja odjeće sve momente i grandiozne epizode našeg pohoda u Varnjaču, nismo o toj nepreporonoj činjenici posebice ni debatirali. I čim se sve za konak spremilo, bio je svatko na svom ležaju.

Prvi uspon na vrh Crikvina.

Sjutradan (24. X. 1929.) bilo je jutro vlažno i mokro. Vani je rominjala kiša bez vjetra, Marko se vrzao oko štednjaka, da podvori čajem, pa smo odmah stali slagati program, što da se u Kukovima istraži, ako i na čas kiša prestane. Uglavilo se, da ja i Marko prema uputama Dra. Krajača nađemo prolaz od Rosijeve kolibe do Hajdučke pećine i pokušamo naći uspon na najvišu kotu (1644 m) Crikvinā; no jer je kiša otegla dobar dio dana, popesmo se sva trojica na šećerne glavice grebena Varnjače, odakle smo puni planinarske čežnje pogledali na okomito visoko stijenje i tornjeve Crikvina, koje je Varnjači reći bi na dohvata. Oko klizi po glatkim strmim bočinama, roni i propada u jame i propasti, što su se povukle u ljutu liticu, pretražuje škrape i isparane lijevkе, ne bi li se iskombinirao neprekinuti lanac rukohvata, tavanaca za odmor, pa makar i skokova sa nešto rizika. Raspravlja se, predlaže, preporuča, opo-

minje i zabranjuje sa toliko života, kao da se uspon uistinu već vrši; no nijedna se zamisao ne svršava rezultatom. Strmci, komci, jaruge i tavanci; tornjevi, kule, piloni i glavice — sve je to tu, da dade vidno i očito svjedočanstvo, da imamo pred sobom prirodnu umjetninu naročitog, krškog i velebitskog stepena, koju treba gledati, kao i veličajni spomenik na trgu u gradu, a ne brdo, na koje planinar hoće i treba da se popne.

Pa ipak je dne 25. X. pod veče na povraću iz Hajdučke pećine po kiši i u gustoj magli vrh Crikvina istočno od kote 1644 dobio znak planinarskog uspjeha i zadovoljstva — malu kamenu gromilu. Uspon je uspio poslije slučajnog otkrića tjesnog klanca procijepa, kojim se danas probija staza sa Alana ispod Krajačeva kuka do same Rosijeve kolibe, a postavljanje znaka izvršeno je u tren oka, jer je Marko sa sedla cvokočući zubima požurivao i držeći u rukama jadne ostatke svoga poderanog kišnog kaputa bio protivan planinarskoj paradi. Danas se sa udobne staze sa zanimanjem pušta pogled kroz mnogobrojne jezovite jaruge i lijevke u divnu i arhitektonski vanredno ukrašenu jamu Crikvinā; no tada se trebalo kroz svaku jarugu u neizvjesnost spuštati i nakon svladavanja manjih opasnosti uzmicati pred crnim mrakom provalija, bez daha se uspijati natrag na početak, da se s istim neuspjehom siđe do ruba bezdana drugim varavim slazom. Briga, da se u nastalom sumraku i gustoj magli ne izgubi opća orijentacija, u kojem se smjeru i na kojoj strani nalazi Rosijeva koliba, potiskivala je gorčinu, kad smo se uvjerili, da nam je sudbina dosudila na kraju prenaporne dnevne ture još možda sat dva Sizifova posla.

Nezaboravni silaz i povratak iz jame Varnjače, divna promenada Gajinovom dolinom i vrtačama između Hircova Kuka i Božine glavice te malim ali vanredno pitoresknim Božinim doćićima, otkriće puta u Hajdučku pećinu, uspona na Varnjaču i Crikvine, bio je rezultat četiridnevnog boravka i živog planinarskog rada u Rožanskim Kukovima. Rezultat lijep i velik prema danim nam vremenskim prilikama, ali tko jednom pri zapadu sunca baci pogled sa vrata iz donjeg Božina doćića na zlatne kupole i tornjeve Crikvina, taj će pojmiti našu žalost, kad smo u magli i s maglovitim utiscima o tom divnom i interesantnom objektu ostavljali Rožanske Kukove!

Galerije slika i skulptura imaju katalog, opise objekata, napomene o umjetnicima i umjetničkim školama. Veličanstveni ogromni muzej — ili bolje — grandiozna izložba nenadmašivih prirodnih umjetnina — Velebit dobio je nešto slično u valjanom »Vodiču« Dra. Poljaka; no poglavљa o Rožanskim Kukovima bila bi ispala i preko mjere opsežna, da se pokušalo ma samo i nabrajati i siste-

mizirati pojedina veličajna djela i tvorbe. Rožanski Kukovi traže svoju monografiju!... Podloga njoj trebala bi da bude što točnija topografija Rožanskih Kukova. Opseg je područja razmijerno mali, tek nekoliko četvornih kilometara, teren je međutim toliko raščlanjen, a objekata, pred kojima se staje i na jednodnevnoj turi kroz Kukove, na stotine, da i za jednostavan planinarski prijateljski razgovor o toj turističkoj znamenitosti treba znati ili dati imena barem stotini onih divnih doćića, čudesno komponiranih glavica, smjelo projektovanih tornjeva i kula, savršeno ornamentisanih vrtača i lijevaka, strahovitih bezdana i sniježnica, jer oznake s pomoću primjera »onog visokog«, pa makar i »čudesnog« tornja, izazivlju na desetke predočaba situiranih bogzna gdje u onom mnoštvu lijepog, visokog, strmoga i vrtoglavoga stijena.

Prvi pohod na Crikvine.

Stari Nikola Modrić iz Velikih Brisnica, koji je od mladosti zalazio u kukove, da uz nadčovječni napor po onim bespućima niz lomivrate snese breme trave u suho i golo Primorje, pa Milan Vučelić iz Volarica, sin našega Marka, sačinjavali su sa mnom prvu geografsko-topografsku ekspediciju za detalj Rožanskih Kukova. Nade su bile velike, jer je stari Modrić od Plančica do Klanca sipao imena kao iz rukava. Svaka jaruga, svaka dolinica i parče obrasio travom, sve glavice i vršeljci imaju svoja imena i uspomene dobre i teške u dušama Podgoraca. No valjda jer je bio 13. XI. 1929., dočeka nas kod Klanca, još daleko od Kukova najprije magla s vjetrom, a onda kiša s grmljavom, na domak Rosijevoj kolibi pravi potop od solike, a pri samom ulazu u kolibu snijeg u krpama veličine vrabaca. Stari nas je najprije čudno pogledao, onda sve bjelije gledao, a kad smo napokon od snijega pobijelili, predlagao je posve odlučno, da se u kolibi najedemo, a onda makar i kroz noć odmaglimo, dok je živa na ramenu glava!... Znajući šta je, ostavim Milana, da spremi večeru, pa sa starim, dok se ne usjedimo, pojurim u snježno predvečerje. Proverasmo se na brzu ruku Gajinovom Dolinom, Božinim doćićima i spojnicom pored Puževe Doline ugrabivši tako na silu barem ta četiri imena i jedan pravac uperen u maglu, gdje bi imala da se nalazi livada Varnjača.

Sjutradan je zorom stari odskakutao prema moru kao preplašen zec, a ja sam s Milanom bez glavnog stručnog eksperta geografsko-topografske ekspedicije promatrao Kukove kroz koprenu milijuna snježnih leptirića, koracajući što se moglo na šire, da nas bura ne zbjrije sa grebenja Crikvinâ... Uz fijuk bure prosijecale su od Varnjače trepetavim zrakom u bijelim neprekinutim tracima snježne

pahuljice poput varnica iz ogromnog vignja, kad sam na goloj ploči glavnog vrha Crikvinâ (1644 m) teškom mukom zidao planinarsku gromilicu (14. XI.), i poslije toga, skinuvši naočari, na kojima se sledile kapljice znoja i vode istjerane burom iz ptičjeg jezera, kružio očima u smjeru Hirceva, Pasarićeva i Novotnijeva kuka, troglave Varnjače, Kozjaka i Krajačeva kuka, da konstatujem, promatra li koji ovu čednu planinarsku proslavu na vrhu Crikvinâ . . .

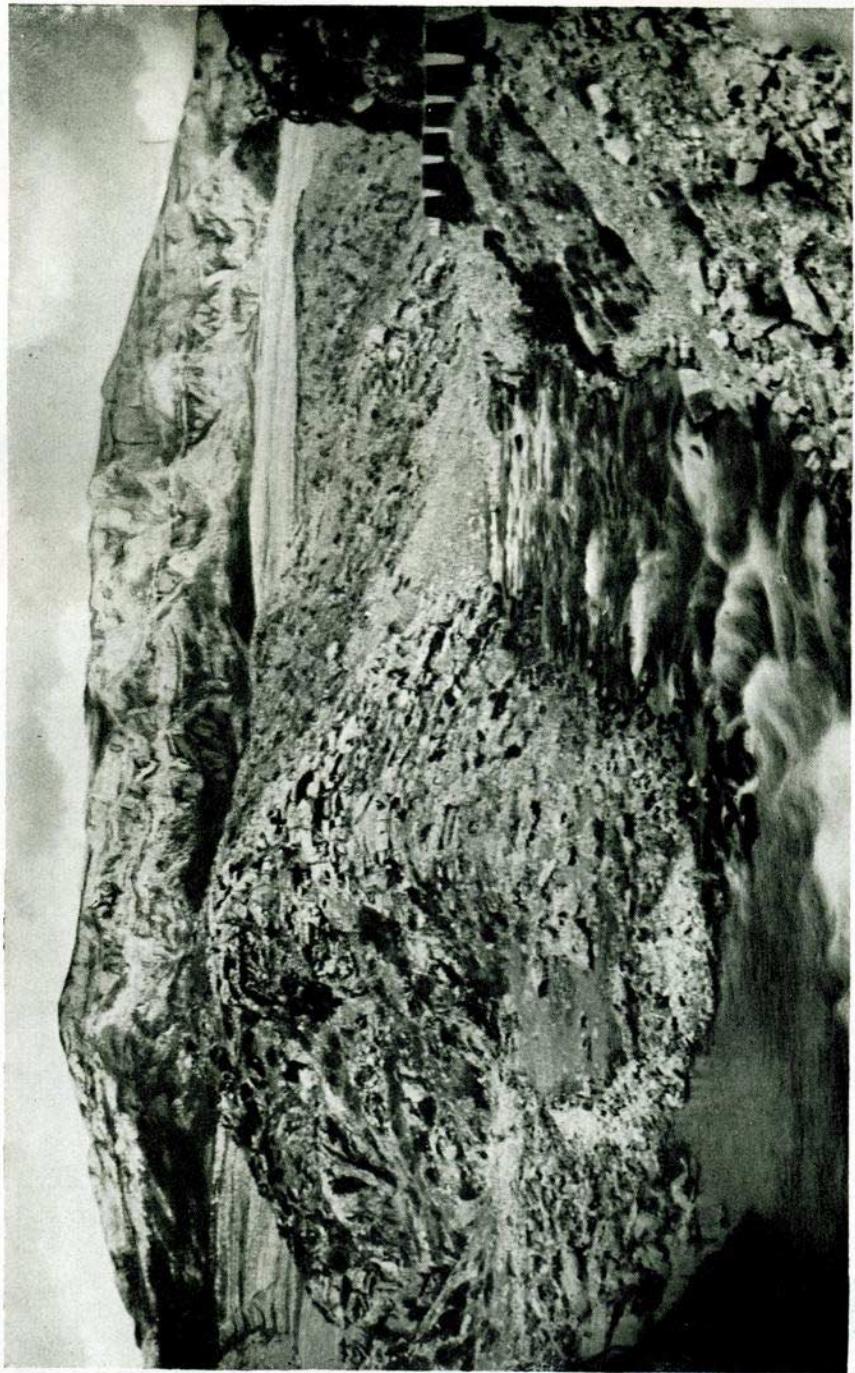
Snježne vrpce poput svjetlih papirnatih posrebrenih trakova proljetale su i kružile ovjenčavajući planinarski okrunjenu glavicu, a bura parajući grebenje i sučući preko zjala vrtača i sniježnica gudila je u punim akordima svečani i gromoglasni »Na mnogaja . . .!« uz jeku iz sviju gudura i preko sviju vrhunaca Rožanskih Kukova. Milan je za ovakove vrste velebitskih svečanosti bio i suviše čedno obučen. Trebalo je stoga da se što prije zavučemo u gustu maglu i probijemo niz brda k moru.

Drugi pohod na Crikvîne.

Na ponovan pohod u Rožanske Kukove krenusmo na prvi dan proljeća 1930. Taj nam se put sreća na sva usta smijala. Opažali smo joj i kutnjake! . . . Po duboku snijegu probili smo se u dvije partije do Rosijeve kolibe. Dr. Krajač sa Tomom Vukelićem (sada Markovim zetom) i Srećkom, sinom Ane Samardžije, gostioničarke sa Oltara, preko Zavižana, a ja sa lugarom Šimom Vukušićem iz Grabarja povrh Jablanca. Za čudo smo se u isti čas našli na vratima kolibe, kao da je jedna partija drugoj brojila korake putem. Šimi su se stezale vilice prelazeći usput škakljivim mostićima između sniježnica, pa nas je zorom (25. IV.) ostavio, dok smo još ležali; Srećka smo ostavili, da tobože čuva kuću, držeći da je još mlad i nejak za naše namjere toga dana. U troje dakle krenusmo sa ciljem da se istraže bočine i čitav hrbat Crikvinâ . . . Snijeg je doduše gradio doskočice i zbijao vragoljaste šale na račun našeg teoretskog znanja mehanike, poučaka o gibanju niz kosinu i nauke o čvrstoći. Propadalo se, dokle se god moglo, a nakon svako par trenutaka šaljive neizvjesnosti lojalno se priznavalo, da je posve pametan uređaj prirode, što su se celjusti lakomih velebitskih ždrijela okamenile, pa ne mogu da ih stišću! Da se ne prekorači mjera dopustivog preuzetnog pouzdavanja, odredio je Dr. Krajač međusobno vezanje užetom na veliko odstojanje. Međutim je sunce sijalo i pozlaćivalo tornjeve i kupole Crikvinâ. Na Varnjači se bjelilo stijena takmilo s ljeskanjem snijega, a sa pogledala nad Puževom Dolinom naličio je Novotnijev kuk sijedom, ali plemenitom i krasnom starcu,

DINARA (1831 m), POGLED S CESTE KNIN—VRLIKU

Foto: Dr. I. Horvat

TROGLAV (1913 m), POGLED IZ ALDUKOVCA

Foto: Dr. I. Horvat

umiljata i inteligentna pogleda; mramorna čela, baršunasta tena, nasmješljiva i prijazna lica.

»Odaberite si vrh!« . . . — predloži mi Dr. Krajač. Pomiclim na naš današnji zadatak, i da odbijem svaku pomisao, da možda držim, da poradi teška napredovanja po snijegu ne ćemo izvršiti nakanu do kraja, uperim prstom u najdalji i najzapadniji vrh grebena Crikvinâ . . .

»Dobro, od danas neka se zove Premužićev Toranj!« — protumači Dr. Krajač — »A sada potražimo drugi za Dra. Poljaka, pisca velebitskog »Vodiča«! . . .

S istog pogledala nad Puževom Dolinom padne nam pogled na bezimeni impozantni čunj povrh jezovitog ždrijela jame Varnjače između prve Varnjačine glavice i tvrđavnih vrata u grebenu do nje.

»Poljakov Toranj!« . . . — okrsti Dr. Krajač, a ja i Toma klinusmo skinuvši kape triput zaslužnom i neumornom istraživaču Velebita!

Silaz u jamu Crikvina.

Iza ove svečanosti započe planinarsko veselje: otkrivanje i razmatranje detalja masiva Crikvinâ . . . Prešavši Božine doćiće popesmo se na veliki kamen, da očima potražimo silaz u duboku jamu Crikvinâ okruženu visokim okomitim stijenjem do 60 i 80 m visine. Odlučismo se onako na sreću za kamenito desno točilo, jer se dno jame ni otkuda nije dalo ugledati. Zareda spuštanje niz komce na tavance, sitna traverziranja i prihvaćanja za grmiće klekovine, bočenje i odskakivanje. Rukom se namjerih i na grmić Juniperus Sabina, koje inače nigdje u Rožanskim Kukovima ne nađosmo. Poslije opasnog sklizanja kamenim i strmim točilom među okomitim stijenama pokaza se okomita provalija okapine, kojom se ovaj varavi slaz svršava. Ujedno se međutim pokaza i dno same jame, ulaz u jednu pećinu u nasuprotnoj stijeni i visoki vitki obelisk pred njim. Lako bi se bilo vratiti, kad bi se znalo, da postoji drugi zgodniji silaz, ili kad bi se barem s polučenog stajališta mogla pregledati čitava jama unaokolo! . . . Točilom se međutim preko smrznutog kamenja survavao snijeg izgradivši čunj u obliku plasta. Rezonujući da je proljeće, snijeg svaki dan u otapanju, a da s točila na čunj padaju i kaplje vode, koje se preko noći i za dana povratne studeni imaju kada smrznuti i snježni čunj cementirati, odvažimo se upotrijebiti i tu jedinu ponudenu stepenicu. Vrh čunja pokaza se vrijednim povjerenja, koje mu se poklonilo, a niz bočinu njegovu spustimo se kao po ljestvama natraške, praveći nogama stepenice u tvrdom snijegu.

Sa dna jame impozantan je pogled u vis i na stijene, što ju okružuju, izrezbarene i ukrašene ornamentima stoljetnog napora vode. Napuknuta kora snijega na dnu jamu nad ždrijelom uže jedne sniježnice ne da, da se i tamo zaviri, a u spilji nakon par koračaja ispriječio se čunj snijega, što se kroz prođor u stropu stropštao s visova nad jamom, i zakrčuje put daljem istraživanju. Na povratku sam se poslužio lakšim usponom na istočnoj strani jame, koji je uopće nesumnjivo jedini mogući slaz u jamu ljeti, kad u točilu na sjeveru nema snježnog plasta. Jama je manje duboka od jame Varnjače, no još uvijek je u stilu Rožanskih Kukova, umjetnički ukrašena, zahvalna senzacija za sve one, kojima popuste živci, kad pogledaju u bezdan jame Varnjače. Sniženim ogrankom grebenja, što se najviše približilo Varnjači, uspesmo se konačno na leđa Crikvina ocjenjujući visinu njenog okomitog istočnog stijenja brojem trnaca, što na sekundu prođu hrptenicom od očnih živaca prema živcima u tabanima.

Na glavnem vrhu Crikvina obnovismo i pojačasno moju gromilicu od 14. XI. 1929., a onda zaokružismo očima po tornjevima i glavicama Rožanskih Kukova, što su sa sviju strana na nas veselo i propošno pogledali ispod isprekidanih snježnih krpa kao posavske snaše ispod bijelih rubaca. Najveselija, — gotovo nestaćna je slika Rožanskih Kukova u punom sunčanom sjaju iskićenih snježnim plohamama. Sve je živo, radosno i u pokretu, kao da vile kolo viju uzmahujući i vijoreći velima.

A na jugu i jugozapadu blikešti u suncu veličajni Jadran smirujući lom svijetla u zatonima i dragama Raba, da dopusti oku uhvatiti dragu sliku staroga grada sa njegova četiri tornja kao četiri vita jablana!...

Na grebenu Crikvina.

Grebenom Crikvinâ prikućisemo se i posljednjem zapadnom vrhu Premužićevu Tornju, ali prelaz treba iskupiti smjelošću, kao u pričama, kad treba da se osloboди ukleta kraljevna. Okomito glatko stijenje spušta se s jednog i drugog kraja u usku tamnu guduru. Na desno zjape ždrijela čitavog tuceta strahovitih sniježnica, a na lijevo brani prelaz podmukla i zlokobna kula sa kruništem od klekovine u strahovitom spletu vijenca zmija, što trzaju glavama na svaki dodir vjetra. Iz utrobe kule izlijeću od časa do časa vrane kriješteći zloslutno, a pri temeljima kule suklja mrak na otvorena vrata. Grdosija vještice, čiji su to bez sumnje dvori, već negdje zirka zakrvavljenim okom kroz puškarnice kule, da nahucka zmaja kroz tamna vrata, usudi li se tko nezvan pored kule. U dnu gudure kameni su stećci i figure — možda začarani i okamenjeni junose.

Sedlo sniježnicâ između Premužičeva Tornja i ostalog masiva grebena Crikvina jedan je od najsenzacionalnijih krških fenomena u Rožanskim Kukovima. Na dnu i na izlazima prekrasno modelovane gudure poredala su se grotla sniježnica neizmjernih dubina poput čelijica u pčelinjem saću, tražeći pelivanske sposobnosti, da se prođe i prejaši grebeničima između njih. Nigdje ih valjda nema tako dubokih i tako mnogo na okupu. Sa zapadne strane gudure vode mikenska vrata u kratak hodnik, koji se svršava sa okrugom dvoranom, čije su stijene ukrašene zapanjujući pravilnim i jednakim antiknim stupovima u pravilnom osmerokutu. Svi su stupovi provideni i pravilnim kanelurama i smješteni simetrično uz stijene dvorane. To je valjda bila svečana dvorana za primanje kralja Rožanskih Kukova, dok još vrijeme nije izjelo i razorilo krov dvora i podgrizalo kapitele antiknih stupova!

Posadivši planinarski znak i na Premužičevom Tornju spustio sam se prema Božinim dočićima izravno prema mostu pored jame Crikvinâ imitirajući od časa do časa sad zelenu guštericu sad divokozu, koje su negda po kukovima tuda utrke priređivale.

Promatraljući sa vrata u Božine dočice ružičaste figure Dr. Krajača i Tome, koji su u zlatu zapadajućeg sunca izvodili bravurozno traverziranje strmenite snijegom pokrivenе sjeverne padine trupa Crikvina tik povrh ruba grotla jame Crikvina, bio sam gotovo uvjeren, da bi i pored čitave upotrebljene dužine planinarskog užeta teško bilo nagadati, tko će koga spašavati, kad bi umjesto kakve, ma i poveće škape, ogromno grotlo jame Crikvina htjelo da usrkne smionog planinara, koji uživa na ivici propasti i opasnosti.

Možda se međutim u sedlu sniježnicâ pod Premužičevim Tornjem izgrađuju orijaške trublje, koje će u punom akordu i velebitskom snagom buditi iz sna velebitske planinare, ako ikada koji po nesreći klone u borbi sa stijenjem i liticama Rožanskih Kukova!...

DINARSKE PLANINE

Kao ponosni, naravni bedem, na kome se vide tragovi tisućljetnih borba, diže se osamnaest stotina i trideset metara put neba Zoranićem opjevana planina Dinara. Dinara je simbolično ime za sve planine našega krša od rastuženoga Kranjskoga Snježnika do ponosnih Prokletija, ona personificira tip posebne dinarske rase, a u najširem značenju dala je ime i onom cijelom planinskom lancu, koji se u dugom luku proteže od raskošnih alpskih jezera do božanskoga Olimpa (Dinaride).

Dinara je odijeljena krševitim terenom previja i obronaka visokih oko 1070—1250 m od znatno višega skupa vrhova, koji se pod imenom Gnjata i Bata, Jankova Brda, Klekovače i Troglave uzdižu između Cetinskoga i Livanjskoga Polja. Sve te planine po obliku i po vegetaciji čini vrlo vjerovatno jednu cjelinu, koju mi nazivamo Dinarskim planinama, ali narod nema za taj skup planina posebnoga naziva. On zove Dinarom samo jedan skup, najponosniji vrh sjeveroistočno od Knina i sjeverno od Vrlike. Slično kao i u Ličkoj Plješevici naziva narod Plješevicom samo najsjeverniji dio, Golu i Malu Plješevicu, a sve one vrhove, koji se usko vežu u jedan dugi lanac, naziva posebnim imenima. Zaista čudno, samo je naš Velebit, unatoč svim razlikama, unatoč velikoj duljini, i s kopna i s mora razvio u svijesti puka jedinstveni pojам i naziv.

Kad ovdje govorimo o Dinarskim planinama, mislimo na cio onaj planinski skup, koji se uzdiže između Kninskog, Cetinskog, Livanjskog polja i planine Illice.

Promotrimo li preglednu kartu Dinarskih planina, koju je za ove retke izradio gosp. ing. Zvonko Badovinac, vidimo na prvi pogled građu i protezanje ovoga velikoga planinskoga sklopa. Zapravo se ističu dva zasebna skupa: skup same Dinare i skup vrhova, koji se od Gnjata i Bata protežu do Troglava i njegovih južnih nastavaka. Sama Dinara predstavlja silni greben, koji u dužini od 5.5 km i širini od 3 km presiže visine od 1400—1600 m, a još u dužini od 3.5 km i širini oko 1.5 km dopire do visina između 1600—1800 m, a u glavnom vrhu postizava uspon od 1831 m. Planinski skup vrhova, što se proteže na istok od Uništa, Cetine i Koljana još je veći i širi. Na prvi pogled iz daljine nije tako veličanstven, kao Dinara, ali u nutrini pruža vrlo zanimljivih i krasnih pojedinosti. Taj je planinski lanac u dužini od 24 km i u širini od 5—8 km dosegao uspone između 1400—1600 m, a oko 20 km dugi su snažni grebeni, koji se uzdižu u visinu od 1600 do 1800 m. Ovu visinu prelaze samo zasebni vrhovi, ali u Troglavu diže

se planina do 1913 m i postizava najviši uspon Dinarskih planina u užem smislu.

Naša pregledna karta jasno pokazuje i pojedina turistička središta, koja se znatno razlikuju i pružaju planinaru razne zadatke i užitke. Dinara čini u turističkom pogledu jednu zasebnu cjelinu, zgodnu za teške pothvate i penjanja. Slično nalazimo na Jamском vrhu, u velikoj provaliji na zapadnoj strani vrha, a najljepše na Troglavskim stijenama i točilima. Naprotiv obli vrhovi i dolovi između Gnjata, Bata i Zelenoga Brda, koji zatvaraju Razvalu i vrhovi oko Jankova Brda i Malih Poljanica bit će danas sutra možda zgodni i za zimski šport.

Uspon na Dinarske planine, zapravo na pojedine vrhove moguće je s mnogo strana. Ja sam polazio u Dinarske planine vazda s juga, od Knina i Vrlike. Poznati austrijski botaničar Beck - Mannagetta uspeo se na Troglav iz Kazanca na Livanjskom polju.

Mnogi putovi presijecaju Dinarske planine i vode iz Dalmacije u Bosnu. Od tih su najpoznatiji oni, što se hvataju preko Uništa na Priviju, pa odavle u Grkovce ili u Pevlje. Drugi je važan put preko Lišanskih vrata ili preko Klanca na Crni Lug, a mnogo se prolazi putem preko Aldukovca na Kazance, ili preko Vješće gore na Gubin. Tu prolazi svijet, prolazi trgovina, miješaju se ljudi i čudi, mijenjaju se običaji. Zato predstavlja ovaj planinski skup i u etnografskom pogledu jednu posebnu jedinicu. Ali o njoj imadu drugi da govore.

S mojim drugom Stjepanom Urbanom pošao sam prvi put Dinarske planine u srpnju prošle godine iz Knina. Uspeli smo se od mlinova na Krkiću na Samar po izbljedjelim oznakama, koje je zacrtao na kamenju pokojni odbornik HPD-a gosp. Ješnik. Tamo smo udarili logor i odanle proučavali Dinaru. Od Samara smo prešli preko Ruje i Privije na Razvalu, a odavle na Aldukovac, Male Poljanice i Troglav, a sišli smo mimo Dražice i Kozje Jame na Ježević i Vrliku. Boravili smo u planini 11 dana. Drugi put pošao sam na Dinarske planine ove godine iz Vrlike sa drugom Stipom Filipovićem preko Cetine na Uščenca Dragu, mimo Zorića stana na Male Poljanice i na Troglav, a sličnim putem i natrag. Boravio sam u planini sedam dana, jer je vegetacija bila posve odmakla, pa nije bilo za mene posla.

Dinarske planine pružaju u turističkom pogledu mnogo osobitosti. Po mišljenju madžarskoga botanika Arpada Dege na predstavlja Dinara jedan od najimpozantnijih pojava u cijelom sistemu Južnih vapnenih Alpa i njihovih nastavaka, a veliki istraživač ilirske flore i vegetacije, ove godine preminuli Günther Beck-Mannagetta opisuje Dinarske planine najbiranjim riječima. I zaista pogled na Dinaru sa ceste, koja vodi iz Knina na Kijevo

i Vrliku, pruža vanrednu sliku, koju samo djelomice može prikazati naša slika.

Dva su faktora, koji uvjetuju izgled, fisionomiju planina. Jedno je geomorfološka građa, a drugo vegetacijski pokrov. Dinarske planine, ponosni vapnenasti masiv, pruža po morfološkoj razvedenosti preobilje najljepših oblika. Veliki odsjeci i točila, duboke vrtače na vrhu Dinare, podsjećaju posve na sedlo Golića i Vaganskog vrha, a Troglavskia točila ujedinjuju na jedan pogled sve ono, što pruža Velebit na ličkoj strani od Visočice do Sv. Brda.

Pa ipak nemaju Dinarske planine onoga bogatstva oblikâ, koje poznamo iz Velebita. Nema tamo Rožanskih Kukova i greda, nema Tulovice i Strogira, ni Kize ni Dabara. Nema ni onoga neopisivoga pogleda na more, koje se može kao rukom dohvati. Unatoč tomu pružaju Dinarske planine svojom građom mnogo osobitosti, koje stavljuju i na iskusna planinara dovoljno zadataka.

Bitnu značajku Dinarskih planina vidimo tekar, kad se uspne-
mo na prve vrhove i prve obronke. Tada pucaju pred našim očima daleki vidici, nedogledne površine, kakvih ne poznam ni u jednoj drugoj planini. Kud god oko seže, sve sama golet, jednolika i slična, a ipak u toj jednolikosti osobita i krasna. Nema tu onih velebnih prašuma Ličke Plješevice, one svježine i bujnosti Risnjaka, ali ima nešto posebno. Nestalo je u velikom dijelu šume, samo na zaklonj-
lim kršnijim mjestima vidi se njezina zelen, uzmaknula je šuma na najgori krš i tamo izdržaje zadnju borbu s klimom i sa čovjekom, koji je načeo zarasle busene i pustio, da se divlji elementi razviju do najstrašnije sile.

Na Dinarskim planinama vidi se odlično, kako utječe vegetacija na izgled planine. A čovjek je izmijenio posve prvotni izgled i dnevno ga mijenja, a na mjestu ponosnih stabala, koja su proživjela i polovicu tisućljeća naše tužne prošlosti, nastaje golet, kao da se je sve zaklelo da izbriše ono, što se ipak izbrisati ne će moći. Na velike površine, na čitave skupove može se doslovno primjeniti riječi pje-
snika:

»Drvceta ni grma nema na strmini.

Sve je mrtvo, pusto, — čisto ko na dlanu.

Popasli su konji travu na ledini

Posjekla je bradva svaku zelen granu.«

(Nazor: »Medvjed Brundo«.)

Na nižim obroncima nalaze se samo gdjegdje tragovi šikare, prava kržljava gora i u cijelom skupu vrhova, što se uzdižu na istok od Cetinskog polja, nalazimo prva stabla, tek kad prođemo široki plato i pređemo granicu Dalmacije i Bosne. Tamo se slika najednoć

mijenja i čovjeku odlane, kad ugleda šumu. Nažalost, puk odrastao u dalmatinskoj goleti, gleda drugim očima tu šumu i kad je moj pratilac mladi Dalmatinac, ugledao divne šume, uzdahnuo je: »Strašne li pustoši!« A kad smo s večeri sjedili pred šatorom i ložili vatu i iskre padale po sušnju, ja sam se pobojao za šumu, a on mi reče: »Pa neka gori, a šta će šuma!« S takvim shvaćanjem razumljivo je, da su ti krajevi ogoljeli, opustili, čovjek harači i tamo, gdje mu to nije prijeko potrebno.

Na zapadnim obroncima same Dinare nalazimo danas još na nekim mjestima šume crnoga bora, a u višim zonama i bukove šume. Prema sjevernoj strani ima sve više šume, ali je najljepše razvita upravo na sjeveroistočnim obroncima Troglava. Tu nalazimo i krasnih bukva i jela i smreka. Povrh ovih šuma nalazi se klekovina bora (*Pinus mughus*). Ona je nekoć zapremala na Dinarskim planinama velike površine, ali je danas znatno potisnuta i ograničena samo na teže pristupačna mjesta. Jedino na Klekovači pokriva klekovina velike površine, dok je manje razvita na vrhu Dinare i na Troglavu. Čovjek stvarajući pašnjake, potiskuje klekovinu i na njezino se mjesto razvija manji grmić, koji u doba cvatnje žutim cvjetovima ukrasuje obronke. To je *Gentista radiata*, jedna lepirnjača posve osobite grade. Ali i ta genista uzmiče pod gaženjem goveda i palenjem čovjeka i tako nastaju planinske goleti ili rudine. To su pašnjaci, koji se odlikuju mnogim osobinama. Na mjestima izgledaju posve monotono, jednoliko, a na mjestima nalazi se najbujniji život; na nekoliko metara raste do šezdeset raznih biljnih vrsta. Među svima se ističe trava *Festuca punensis*, pa srčanik (*Gentiana symphyana*), krasni različak, žuti lan (*Linum capitatum*) i mnogo drugo osobito bilje. Ali i tu se vidi utjecaj čovjeka. Na daleko nisam nalazio srčanika, i tek kad smo zašli u bosanske strane, našli smo divne žute cvjetove, ali smo sreli i ljudi s vrećama. Oni su sabirali srčanik — za apoteku!

Drugu sliku daju pašnjaci izloženi jakoj buri; tu dolaze maleni sitni zastupnici, prilegli uz zemlju. Kao da se hoće prihvati kamenja od straha pred burom, koja ovdje hara. Dolazi i maleni grmić *Dryas octopetala* i isto tako malena planinska vrba (*Salix retusa*), koji nam svjedoče, što sve mogu proizvesti one ekstremne prilike na staništima, gdje vjetar i u doba najveće zime odnese svaki snijeg.

Zanimljivo je bilje na goletima, ali još zanimljivije na stijenama i točilima.

Okomite stijene, s malim, uskim pukotinama, izložene najjačem vjetru ili najjačem suncu, nijesu prazne. To znadu planinari, koji

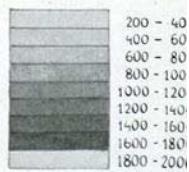
nam mogu da pričaju, koliko se nogu okliznu baš u času, kad je ruka hvatala za divni busen, koji tamo raste. Na stijeni, nad kojom još samo orao krili, traži čovjek cvijet, koji je iz kamena niknuo. Na Dinarskim planinama ima runolista na više mjesta, jer na sreću još ne dolaze tamo oni, koji planinarstvo sramote. Uspijeva tamo još i mnogi drugi cvijet i buji i cvate kroz godine i godine. Pod stijenom ruše se točila. Ta su točila naoko prazna, pusta. Ta što će tamo rasti, gdje ne može niti nogu stati, gdje se sve ruši u bezdan! Pa ipak, najnežniji cvjetak, najlepših boja provlači se kroz kamen i kao da mu taj kamen neće ili ne može nauditi. Malena zijevalica (*Linaria alpina*), oštra bodljika (*Drypis Linneana*), a napose prekrasni *Cerastium dinaricum* ukrasuje nemirna točila, a u kraјnjem kutu Troglavskoga kotla skrila se modra *Aubrietia croatica*.

Da, i ja sam malo predaleko zašao u moje područje, ali što ćemo, svaki vuče na svoje, pa me zato morate ispričati.

Vratimo se čovjeku na Dinarskim planinama. On krči, pali šumu i klekovicu i širi planinske pašnjake, da tamo razvije planinsko gospodarstvo. Kao glavni uvjet za takvo gospodarstvo jeste obilje vode. Na Dinarskim planinama nema jačih vrela, ali imade mnogo lokava, u kojima se održaje voda kroz cijelo ljetno. Osim toga ima snijega. Snijeg se ne održaje na otvorenom, ali ga ljudi pokrivaju sijenom, pa tako sačuvaju do u kasno ljetno dovoljno sniježnice. Osim toga ima snijega i u dubokim jamama. Na t. zv. Stipanovoj Jami, gdje ima prilična masa snijega, iskopali su ljudi bunare, 3—5 m duroke i do 2 m široke. Obložili dno i strane pločama i zamazali »gnjilom« (glinom), koje ima na Tenkešu. Bunarogradili i na ograde stavili velike komade snijega, da se kroz dan cijedi i napunja vodom bunar. Odatle poje i sebe i marvu.

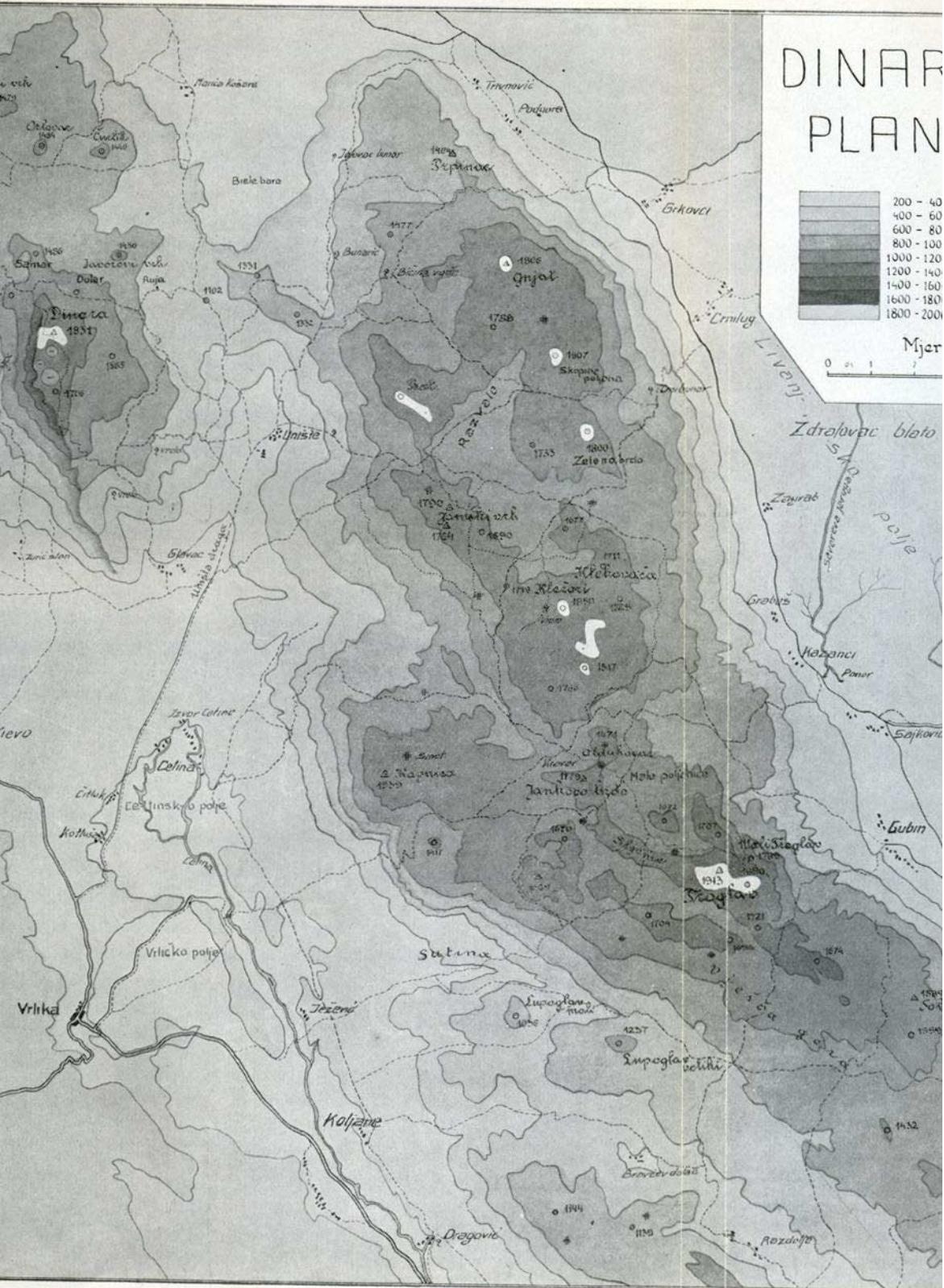
Na Samaru i Duleru, zapadno od glavnog vrha Dinara, razvilo se posebno planinsko gospodarstvo, koje je u mnogom zanimljivo. Poznata je činjenica, da na lijepim ispunjenim vrtačama i na slabo nagnutim obroncima svih naših planina raste trava tvrdača (*Nardus stricta*). Ta trava nalazi se i u Dinarskim planinama vrlo obilno i predstavlja u ekonomskom pogledu najlošiji tip pašnjaka. Na spomenutim dolinama, Samaru i Duleru nema ovoj travi ni traga, a na mjestima, gdje bi je nužno očekivali, rastu divne, bujne košanice, koje sežu do pojasa. Upravo nerazumljiva opreka između livade trave tvrdače i bogatstva ove visoke livade, a ipak je ta krasna livada proizašla iz one prve. Postizava se to t. zv. torenjem. Ogradi se tor, dugačak i širok po 30 m i u nj se nagoni kroz 10 dana 300—500 ovaca. One leže krož noć i nadubre to mjesto. Tada se tor

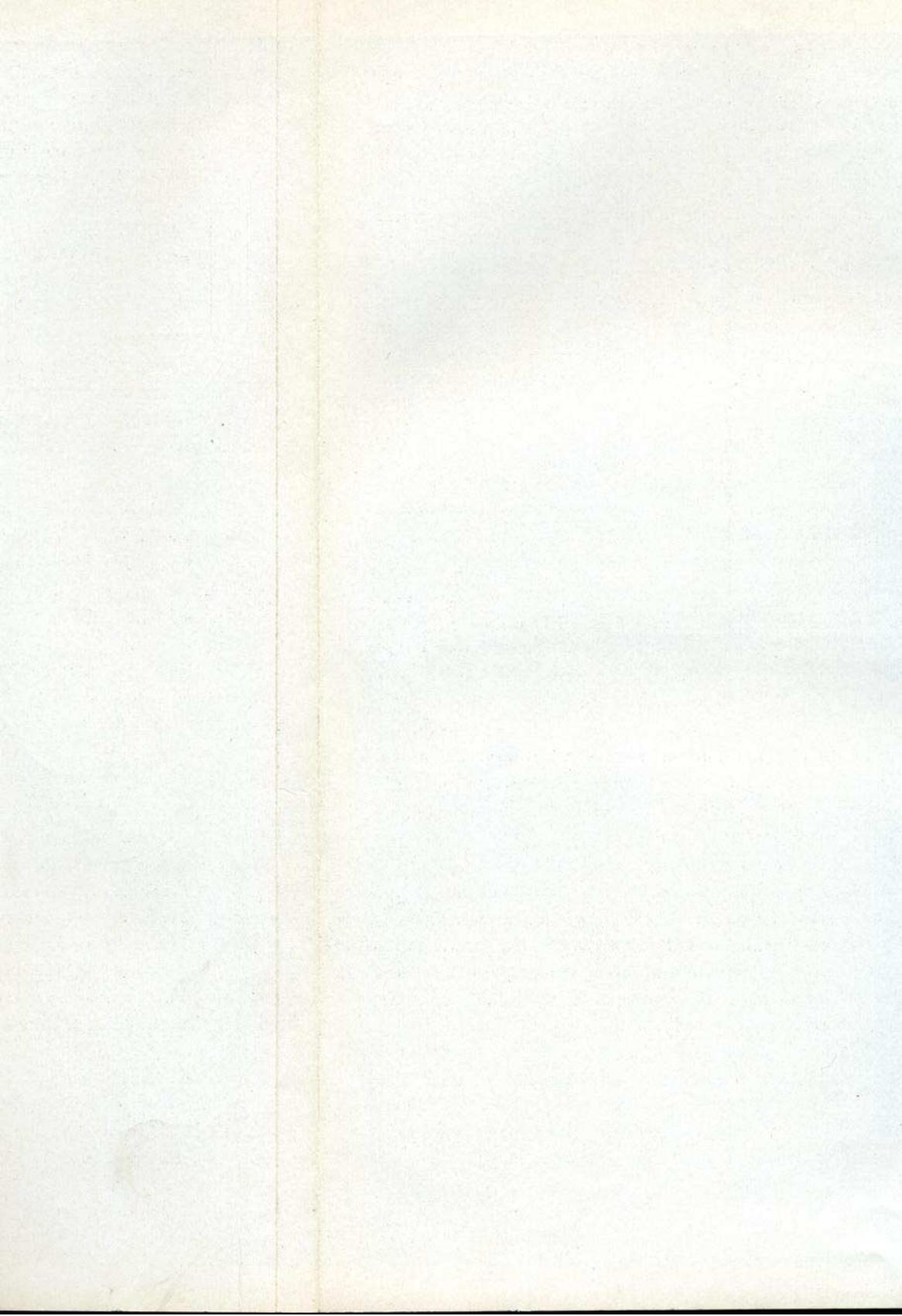
DINA PLAN

0 1 1

Mjer

pomakne tik do prijašnjeg i nakon izvjesnog broja godina obade se cijela, velika dolina, koja odmah zaraste najbujnijom travom i djetelinom. Može se ovdje i sijati ječam, koji izvrsno uspijeva, ali je i prihod sijena tolik, da se najbolje isplaćuje dobivanje sijena. Ovaj način planinskoga gospodarstva pokazuje nam, kojim će putem trebati ići pri melioraciji naših planinskih livada.

Na Dinarskim planinama razvito je znatno planinsko gospodarstvo, a osobiti je centar toga gospodarstva Razvala, veliki skup dolina i vrhova između Bata, Janskog vrha, Klečaroga i Gnjata.

O planinskom gospodarstvu bit će zanimljivo donijeti posebni izvještaj, a mi ćemo sve sada ostaviti, i botaniku i ekonomiju i gledati opet kao pravi planinari. Zaista je to zanimljiva pojava, da i stručnjaci, koji dolaze u planine radi trava i leptira, radi kamenja i školjki, radi sira i runa, u toj planini na časak zaborave sve svoje brige i gledaju samo prirodu, ne razumom, ne mišljenjem, već srcem, osjećanjem. A Dinarske planine imadu mnogo toga, što je podobno da i nas prozaičke ljude, koji ne vjerujemo, da vjetar šapuće cvijeću i da se životinje razgovaraju — da i nas zanese u svijet ljepote.

Od svih dojmova najveći je, što ga je učinio na mene Troglavski kotao. Već iz daleka od Aldukovca, pa iz vrha, koji se pred njim diže, doimljе se posebno (slika 2). Okomite stijene visoke preko stotinu metara, isto toliko duboka točila, a sve pred nama, na jedan pogled, pobuđuje najsnažnije osjećaje i rađa težnju, da se tamo prođe, gdje se kamen ruši, runolist bijeli. Prošao je onim sedlom između Malog i Velikog Troglava Beck, prošao Janchen, Watzl, a prošao sam dabome i ja, pa kad sam se uzverao gore i uspeo na sam vrh Troglava (1913 m), ugledao sam veličanstvenu sliku. Livanjsko polje, dolje u nizini, tamo Šator, tamo Staretina, a na jugoistoku Cinčer, pa onaj cijeli niz vrhova, ponikava i strmina prema jugu, u smjeru našega sinjega mora.

Na ulazu u kotao proveo sam pod šatorom više dana sa Štefom i sa Stipom u najvećem zadovoljstvu. A u noći kad na nebu nad Bosnom zaplovi polumjesec, Livanjsko se Polje prelije srebrnom maglom, a sve je tiho i mirno, samo se katkad kamen odvali, zapucketa vatra i u daljini viju vuci — tada je najljepše. Svaki planinar ima svojih mjestanca, svojih putova i uspomena, i ja ih imam, a među njima nije Troglav posljednji.

DURMITORSKI FILM

Poslijе zanimljive i novim motivima bogate izložbe planinarskih slika pod imenom »Durmitor«, što su je proljetos u Zagrebu priredili poznati fotoamateri i alpinisti gg. Dr. B. Gušić i K. Koranek, članovi H. T. K. »Sljemena«, izišlo je ovih dana pred našu javnost novo njihovo djelo, reprezentativni i propagandistički film »Durmitor«, koji bez sumnje znači novi uspjeh našega planinarskog pokreta i bilježi znatan uspon na ljestvici našega kulturnoga nastojanja. Taj je film vidljiv posljedak teškog pionirskog posla, što ga u posljednjih šest godina vrše naši planinari istraživači i mladi alpinisti s velikom ambicijom i neobičnom pozrtvovnošću u području Dinarskih planina, otkrivanjući domaćem i stranom svijetu vanredne a dosad malo poznate krasote vrletrih bosansko-hercegovačkih i crnogorskih planina: Prenja, Volujaka, Maglića, Bioča i Durmitora, a u najnovije vrijeme Komova i Prokletija. Među tim pionirima ističu se ustrajnim radom u terenu i autori toga filma, koji već više godina zalaze u te teško pristupne planinske krajeve, istražuju ih u geografskom i etnografskom, a naročito u alpinističkom pogledu, izvodeći katkad po strmim stijenama smione prve penjačke uspone na najviše njihove vrhove. Na osnovu toga bogatog iskustva odvažiše se na smioni pothvat, da taj čarobni i dosada i nama slabo poznati gorski svijet prikažu s pomoću modernog filma, koji uz vjernu i punu reprodukciju krajobraza pruža očima gledalaca mnogo izmjene, kretanja i života.

Radnja filma, čija dužina iznosi oko 2600 m, odvija se u obliku planinarskog puta, što vodi preko Sarajeva željezničkom prugom Sarajevo—Ustiprača i cestom do Foče, a odavle starim dubrovačkim drumom preko Tjentišta u Volujak i Maglić, gdje je slikovito i vjerno prikazan život hercegovačkih pastira u planini. Zatim slijedi čisto turistički prelaz Volujakom i uspon na Studence i Vlasulju, a dalje vodi put pustom Biočem u dolinu Pive, odakle se planinari uspinju na Pivsku planinu i na površ Crkvica. Tu je prikazan narodni crkveni zbor (guslar, kolo, narikače, narod oko crkve). Odavle polaze dolinom Sušice u durmitorskiju Škrku, iz koje izvode penjačke uspone preko sjeverne stijene na Grudu i na Prutaš sa silazom u Dobri Do. Dalje kreću preko Drobničkih Jezera u Žabljak i odavle se penju preko istočne stijene na vrh Bobotova Kuka (2522 m), najvišega vrha Durmitora. Silaze preko Crnoga Jezera u Žabljak i preko Drobničkih Jezera u Šavnik. Odavle autom preko Nikšića, Spuža, Podgorice i Cetinja lovčenskom cestom na more, gdje se put završuje u Dubrovniku. Kako se vidi, Durmitorski film po svojoj zamisli i izvedbi obuhvaća vrlo široko planinsko područje i prikazuje njegove najznačajnije prirodne znamenitosti i planinarske objekte. Autorima je očito lebdjela pred očima misao, da što većim brojem slika, snimljenih u terenu bez kulisa i drugih tehničkih naprava prikažu ovo veličajno planinsko kraljevstvo što istinitije i vjernije u svoj njegovoj bizarnoj i čarobnoj ljepoti. To im je, valja priznati, sjajno pošlo za rukom. Durmitor i njegovi planinski susedi u tom se filmu gledaju onakovi, kakvoi u istinu jesu, što se ne bi moglo reći o nekim renomiranim alpinskim filmovima stranih filmskih poduzeća, na kojima je radi efekta i senzacije štošta izvještačeno i namjerice udešeno. Ima još jedna lijepa crta, kojom se ovaj film razlikuje od nekih srodnih tvorevinu: čitav je namijenjen idealnoj propagandi naših prirodnih ljepota, a tuda mu je profana reklama za poslovna poduzeća. Treća mu je odlika, što donosi nešto posve novo, jer je taj dio Dinarskih planina »terra incognita« i za ogromnu većinu domaćeg svijeta, dok filmovi o Montblancu, Matterhornu, Monte Rosi i dr. obraduju svestrano istražene i potanko poznate alpinske krajeve.

Značajno je obilježje ovoga filma, što je u njem obilno prikazan vrlo zanimljiv etnografski elemenat: osobit način života i djedovski običaji naroda u tim samotnim planinskim predjelima. Pored toga u njem je visokoj turistici namijenjena dolična uloga. Ova tri glavna momenta došla su u filmu do jasnog i punog izražaja i tvore skladnu i zaobljenu cjelinu, koja od početka do kraja pobuduje kod gledalaca snažan i neodoljiv dojam.

Pred njihovim se očima nižu sjajne slike i velebne panorame gromadnih i nebotičnih planina Volujaka, Maglića, Bioča i Durmitora, da ih za čas zamijene idilski i djelomice šaljivi prizori iz života dinarskih gorštaka, izrazitim predstavnika dinarske rase, za njihova boravka u stalnim naseljima i u katušima, na crkvenom zboru, u radu oko stoke i primitivnog preradivanja mlijeka, a kao poslastica za prijatelje čiste alpinistike dolaze pod kraj vrlo slikoviti i zanimljivi prizori sa smionih uspona i silaza po strmim i vratolomnim stijenama Grude, Prutaša i Durmitora.

Najživlje zanimanje pobuduju krasne slike i divotne panorame Durmitora, najveće i najviše planine na čitavom Dinarskom sklopu, koja je nebrojeno puta opjevana u narodnoj pjesmi, jer se svojom golemom i veličajnom gromadom od pamтивjeka duboko doima narodne duše. Što je starim narodima bio Atlas i Helios, to je tamošnjem našem narodu Durmitor, jer ga slikovito pomišlja kao »nebesku sohu« i na njem vidi radanje »triju sunaca«. Takav je Durmitor sa brojnim svojim vrhovima i na slikama ovoga filma: impozantan i grandijozan. Nemanje su lijepi snimci sa planinskih gorosišta Maglića, Volujaka i Bioča sa prašumama na podnožju i fantastičnim oblicima njihovih vrhova, od kojih Bioč predstavlja strašnu kamenu pustoš, a Maglić strmoglavu kamenu piramidu s velikim brojem grebena, rtova i zupčastih vršića. Sjajna i milolika je slika bajnoga Trnovačkoga Jezera, koje sa svojom divlje romantičnom okolinom ne zaostaje za Škrčkim Jezerom u veličajnoj tektonskoj dolini između najviših vrhunaca Durmitora. Vrlo je zanimljiv prizor sa napornog uspona na vrh Maglića uz strašno razdruš Šarenu Lastvu. Prava su remek-djela fotoamaterske vještine: pogled na isprugani Prutaš, taj jedinstveni primjer okomitog nabiranja geoloških slojeva: na čarobno Škrčko Jezero u srcu Durmitora sa egzotičnim Šarenim Pasovima: na razdruš sjevernu stijenu Prutaša; na veličajni i teško pristupni Bezimeni Vrh sa sunovratnim stijenama, na koji se još nije popela ljudska nogu, pa pogled na zapadnu stijenu Bobotova Kuka sa Prutaša; nadalje impozantni kanjon Sušice, smioni prelazi preko brzih i virovitih gorskih rijeka na konju i po visoko nategnutom užetu; a vanredno je uspjela snimka Žabljaka sa veličanstvenom panoramom Durmitora u pozadini. Ovaj film jasno pokazuje, da krajobrazzi dinarskih planina imaju vrlo lijepe, često posve bizarne i neobične oblike i neku posebnu draž bujno razvitog stijenja, što se rijetko može naći na mnogo većim i višim evropskim planinama.

Velikim obiljem uspjelih snimaka živo su i slikovito prikazani neki momenti čisto alpinističkog značaja: kao odvažno penjanje s pomoću užeta i plazećih papuča na Grudu, jedan od teško dostupnih vrhunaca u Durmitoru, naporan uspon na šaroliki Prutaš, pa strmenito veranje po izloženoj istočnoj stijeni na Bobotov Kuk, glavni vrh Durmitora, koji su prizori pobudili živo zanimanje među općinstvom i udivljenje među omladinom.

Ima takovih detalja na pretek u tom zanimljivom i lijepom filmu, a na svima se opaža, da su ih birali i snimali iskusni amaterski vještaci, u kojih je i oštvo oko i fin estetski ukus. Odlično su izveli svoju napornu ulogu dvoje glumaca amatera (g. dr. B. Gušić i njegova gospoda prof. Marijana Heneberg-Gušić), koji su kao planinarski »starovi« pokazali mnogo spretnosti i živosti,

te su puno pridonijeli lijepom uspjehu filma. Uopće se može reći, da je taj naš prvi alpinistički film uspio preko svakog očekivanja. To je bez sumnje jedna kulturna tekovina, kojom se možemo ponositi i pred stranim svijetom, pred koji će jamačno doskora izići, što u punoj mjeri i zasljužuje svojim neospornim odlikama i vrlinama.

P.

SKUPŠTINE I RAD PODRUŽNICA H.P.D.

H. P. D. podružnica »Učka« u Kastvu

održala je povodom odlaska svoga predsjednika, g. dra. Marijana Tomašića, koji je poslije otkrića spomenika blagop. Kralju Petru I. bio premješten na Rab, izvanrednu glavnu skupštinu, na kojoj je jednoglasno izabran za predsjednika Ferdo Kalavaris, trgovac u Kastvu, a za tajnika povodom premještenja A. Trnjstića izabran je g. Marijan Buzdon, nastavnik građanske škole u Kastvu. Društveni je rad bio dosad uspješan: uređen je izvor Rječine, podignut most preko Rječine, uređen i pošumljen okoliš, popravljeni i markirani putovi. Podružnica ima sastavljen nacrt i troškovnik za početno uređenje spilje u Zametu, ali se s time mora sačekati povoljnije vrijeme. »Učka« je lijepo držala veze sa svojom najbližom posestrimom — »Velebitom« na Sušaku.

U Istri, napose u Kastavštini, planinarilo se pojedinačno i u manjim skupovima i prije i poslije rata, ali organizovanih planinara nije bilo, pa planinarenje u tim krajevima nije bilo poznato, te mali broj izletnika nije nailazio na razumijevanje. U takvim je prilikama nikla podružnica »Učka« u Kastvu. S obzirom na te prilike uređeno je svečano otvorene prelaznog mosta na izvoru Rječine, i to svečano ponajviše zato, da se kod domaćeg svijeta pobudi interes za planinare, pa uspjeh nije izostao. Treba znati, da je na izvor došlo pored planinara iz Kastva i Sušaka preko 400 žitelja iz najbližih sela, od kojih su mnogi prevalili i 70 godina života, a da na izvoru do toga dana nisu bili. Kod otvorenja razložen je cilj i rad planinarskog društva i pokreta, pa od onda svim drugim okom gledaju na planinare i izletnike na pohodima na planine u Kastavštini.

H. P. D. podružnica »Moslavina« u Kutini.

držala je 17. IX. o. g. redovitu glavnu skupštinu, koju je otvorio predsjednik g. Dr. Ignacije Petrinić pozdravnim govorom, nakon čega je tajnik g. Matija Dolenc izvjestio o zaključcima odbora, preporučio članstvu što više agilnosti u radu i predložio, da se u ovoj godini izvede što više izleta. Potom je blagajnik g. Ilija Šteović izvjestio o stanju blagajne, u kojoj ima svega D 3.512.75. Oba se izvještaja primaju na znanje. Predsjednik u ime odbora predlaže, da se H. P. D. središnjici u Zagrebu doznači doprinos od D 1.000 za gradnju planinarske kuće na Risnjaku, a Sokolskom društvu u Kutini D 2.000 kao doprinos za gradnju doma pod uvjetom, da će H. P. D. podružnica »Moslavina« imati besplatno u tom domu svoje društvene prostorije za sastanke i sjednice. Oba se predloga jednoglasno primaju. Potom je skupština dala odrešnicu upravnom odboru. Pristupilo se izboru, te su izabrani ovi: predsjednik Dr. Ignacije Petrinić, tajnik Matija Dolenc, blagajnik Ilija Šteović, odbornici: Mirko Spigler i Dr. Zlatko Golner; nadzorni odbor: Marko Špigler, Rudolf Fabijančić i Stjepan Markotić. Vode puta Mirko Špigler i Julije Bauderier.

Fotosekcija H. P. D. podružnice »Ivančice«

konstituirana je na sastanku 30. VI. o. g. uz prisuće 17 društvenih članova na poziv pokretača g. Otokara Hrazdire, koji je u lijepom govoru potanko razložio potrebu, da se osnuje u krilu društva organizacija planinara amater-fotografa, koja će biti za amatere i prijatelje fotografije neki centrum, gdje će se svi medusobno upoznavati, obavještavati i napredovati. U tu svrhu treba otvoriti tečajeve za početnike kao i za naprednije amatere. Njegov je predlog primljen s odobravanjem, našto je jednoglasno izabran privremeni odbor: pročelnik Otokar Hrazdir, rudarski činovnik, zamjenik pročelnika Dr. Josip Jambrec, sudija, tajnik Mate Jaklin, opć. blaganik, blagajnik Fran Hafner, rud. činovnik, ekonom Milan Čiček, trgovac, odbornici: Dr. Bruno Steiner, advokat, Adam Curić, veter. savjetnik, Mr. Ph. Duro Radačić, ljekarnik. Potom su primljeni ovi predlozi: da se predavanja o fotografiji započnu što prije, da im može i dašto za vrijeme praznika prisustvovati; da se povedu pregovori s trgovinama fotografskih potrepština glede povoljnog nabavljanja materijala i da se iznajmi jedna soba za tamnu izbu i da se u izlozima mjesnih trgovina namjeste oglasne ploče fotosekcije.

Sekcija je držala 15. XI. svoj I. glavni godišnji sastanak, na kojem je podnesen ovaj izvještaj o radu privremenog odbora od 30. VI.: Priređen je tečaj za početnike, koji je imao 5 učesnika i završio se dobrim uspjehom. Člana ima 22, i to 20 iz Ivanca, 1 iz Varaždina i 1 iz Zagreba; od tih su 2 utemeljitelja i 1 podupirajući. Povela se akcija za amatersku izložbu, a zaključak o tom pot hvatu prepušta se glavnom sastanku. Sekcija nastoji da iznajmi prostorije za društvene sastanke i za tamnu izbu. U odbor se biraju članovi privremenog odbora, tek na mjesto g. A. Curića, koji je premješten, izabran g. M. Kunić. Na predlog g. dra. Jambreca amaterska se izložba ima držati do polovice veljače. Društveni se sastanci drže svakog petka.

Lijep uspjeh našega fotoamatera O. Hrazdire, pročelnika fotosekcije »Ivančica«

»Fotografický Obzor«, Praha, br. 10. javlja rezultat svoga natječaja za naj bolje kontaktnе slike, prema kojemu dolazi pročelnik fotosekcije »Ivančice« g. Otokar Hrazdir na treće mjesto. Međutim treba naglasiti, da prva nagrada uopće nije podijeljena nikomu, te je zapravo tako Hrazdira na drugom mjestu. Hrazdira je izložio samo planinarske motive. Kod ocjene ovoga uspjeha vrijedno je zabilježiti, da su izlagala 352 izlagачa sa 1935 slika, čime naročito odskače ovaj uspjeh našega sporta. Poslije Béthune, gdje je također Hrazdira sa uspjehom izlagao, to je dobra reprezentacija naše amaterske fotografije. Potom je g. Hrazdira poslao svoje fotografije na izložbu u Parizu.

Fotografske planinarske izložbe u Sušaku i Splitu.

U ljetnoj turističkoj sezoni priredene su dvije uspjele amaterske fotografске izložbe kod naših podružnica »Velebita« na Sušaku i »Mosora« u Splitu sa naročitom svrhom, da strane i domaće putnike i izletnike, koji u to godišnje doba u velikom broju posjećuju našu jadransku riviju, zainteresiraju za prirodne krasote naših krajeva i na taj način pospješi razvoj našega turizma. Na Sušaku su podijeljene nagrade za izložene fotografije: Viktoru Riedle, Đuri Ružiću i prof. M. Bariću, a pored njih su se odlikovali izborom motiva T. Mateljan, Emili, B. Jovanović, S. Buzolić i Pajkurić, Abramović i Kušević.

FOTO-SEKCIJA KOD H. P. D. PODRUŽNICE »RAVNE GORE« U VA-
RAŽDINU ima se osnovati koncem prosinca. Ona će stupiti u vezu sa tamošnjim
pučkim sveučilištem u svrhu popularizovanja fotoamaterstva i ljepota naše do-
movine. Sekcija će prirediti tečaj za članove, koji će voditi poznati fotoamer-
ting. Abramović.

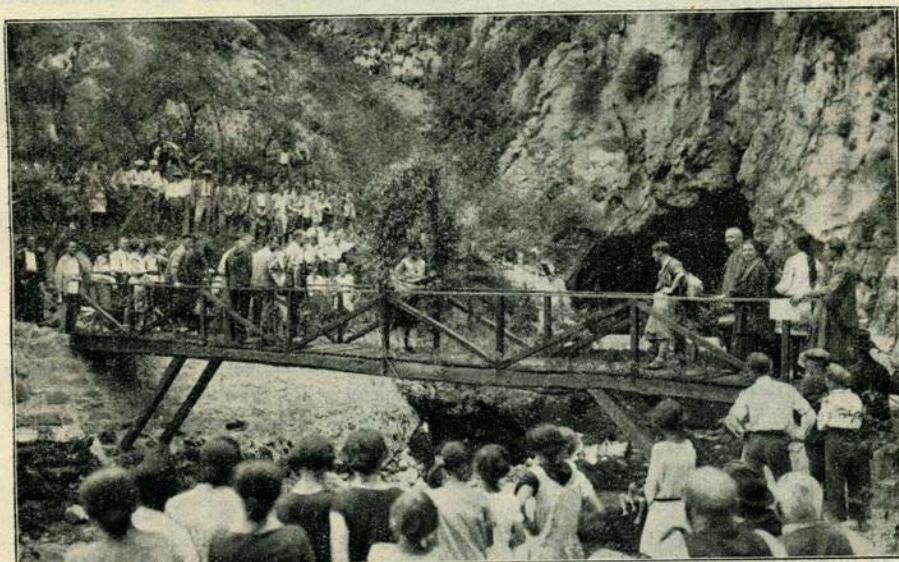
UREĐIVANJE OKOLIŠA IZVORA RJEĆINE

Iz Kastve primamo iz planinarskog kruga ovaj izvještaj: Preko ovog ljeta, za vrijeme jake i dugotrajne suše, ponestajalo je potrebne pitke vode i za grad Sušak. Vodovodna uprava poduzela je potrebne radnje, kako bi što više iskorističivala vrela za svoj vodovod u Martinšćici i na izvoru Rjećine. Tim se povodom u dnevnim listovima čitalo, kako će se na samom izvoru Rjećine podići visoka brana, da se što više spase vode za sušački vodovod. Kada se u novinama pisalo da će brana biti visoka i nekoliko metara, mnogi su prijatelji prirode i prirodnih krasota bili zabrinuti za svoje omiljeno izletište, za svoj izvor Rjećine. Uvažujući brigu vodovodne i gradske uprave Sušaka da za gradski vodovod nade što više životno potrebne pitke vode, mi prijatelji prirode molimo gradsku upravu da bi kod izvođenja ma kojih vodovodnih naprava na izvoru Rjećine što više čuvala prirodnu krasotu izvora, a pored mišljenja svojih stručnjaka možda bi bilo dobro i čuti mišljenja članova »Hrv. planin. društva«, njegovih podružnica »Velebita« u Sušaku i »Učke« u Kastvu.

Najljepše, najprirodnije, bilo je na izvoru Rjećine, kada još izvor nije bio iskorišćen za sušački vodovod, kada oko izvora nije bilo betonskih zidova, betonskih pristupa ni željeznih cijevi. Kada se je već moralno iskoristiti izvor Rjećine za vodovod i podigla neposredno do izvora potrebna brana, nemojmo dalje dizati branu i dalje zatvarati sam izvor!

Rjećina, koja dijeli grad Sušak od grada Rijeke, koja dijeli u svojem donjem toku sada dvije države, imade krasan izvor ispod visokog strmog brda, koji je izvor radi svojih prirodnih krasota, radi svojeg krasnog okoliša, postao omiljeno izletište koliko Sušaka toliko i Rijeke, cijele Kastavštine i Liburnije. Na izvor Rjećine počeli su izletnici polaziti u većem broju tamo od 1910. godine dalje, i koji su jednom bili na izvoru Rjećine, polaze tamo svake godine redovito bar jedamput, ako ne i nekoliko puta. Kako je područje na samom izvoru Rjećine zahvaćeno u pograničnu zonu između Jugoslavije i Italije, to je omogućeno i izletnicima iz Rijeke i cijele Liburnije da dolaze na izvor, kamo i redovito dolaze. Nema škole na Kastavštini, koja ne priredi svoj godišnji izlet sa školskom djecom na izvor Rjećine, na »zvir«, kako naši kažu. Sa Kastavštine tog kraja, koji tako oskudijeva vodom, polaze učitelji sa školskom djecom na izvor Rjećine i tu najlakše i najuspješnije tumače sitnoj djeci o potocima, rijekama, izvorima, ponornicama itd. — Godine 1929., kada je u Kastvu obrazovana podružnica hrvatskog planinarskog društva »Učka«, društvena uprava vodila je odmah računa o ovom najbližem izletištu, o izvoru Rjećine. Opetovano priredivani su izleti na izvor, a kada bi se u nekoliko skupina stiglo na izvor, desilo se da je koja skupina izletnika bila na lijevoj obali a druga na desnoj obali, i ako je bila jaka voda, po čitav su dan bili izletnici rastavljeni a zakazali su bili sastanak sa izvoru i nakon razgledanja izvora odmor na nedalekoj ravnici na desnoj obali, gdje se loži vatra, kuha čaj i zabavlja raznim igrama. Preko Rjećine naime zadnji je most do izvora u selu Kukuljani, a od toga sela imade još tri kilometra do izvora, pa ako je jaka voda, nije se ova mogla prelaziti. Izletnici, koji bi od

Kukuljana pošli na izvor lijevom obalom, morali bi ostati na ovoj a izletnici, koji bi iz Kukuljana pošli desnom obalom, morali bi i kod izvora na desnoj obali ostati. »Učka« je potporom svega članstva i prijatelja uspjela da 11. augusta 1929. g. svečano otvari čvrst i lijep prelazni most nedaleko izvora. Prva je to priredba bila naše »Učke«, na kojoj se oko pet stotina žitelja pored naših planinara »Učke« bilo skupilo na izvoru. Lijepo je bila zastupana podružnica »Velebit« iz Sušaka, a i našu središnjicu zastupao je g. prof. Stahuljak. Lijepim prelaznim mostom omogućen je prelaz preko Rječine i kod izvora, pa je tim mostom cijeli onaj okoliš poprimio još ljepši izgled. »Učka« nije ostala samo kod ovog konstruktivnog rada, već redovito i dalje uređuje okoliš samog izvora. Kako je kraj oko izvora zaštićen od bure, mogućnost je da тамо uspijeva svaki zimzelen, па je »Učka« počela pošumljivati okoliš samog izvora. Dalnjim uređivanjem putova na jednoj i drugoj obali učinit će se izvor još pristupačnijim. Ali kod svakog

IZVOR RJEĆINE SA MOSTOM

uređivanja čuvajmo prirodne krasote, jer se ove ne mogu poljepšavati ni uređivati! »Učka« spremi nedaleko izvora uređiti mali prostor i natkriti ga, da služi kao sklonište, ako izletnike zateče kiša, a vremenom uređiti i malu kućicu, kako bi izletnici mogli dolaziti na izvor primjerice subotom u večer i тамо prenoći. Sada izletnici prenoće u selu Kukuljanima, gdje drži »Učka« i svoju knjigu posjetilaca, u koju se izletnici upisuju i iznose svoje predloge, zapažene manjekosti i slično. »Učka« je nadalje uzela u zakup novu pećinu u Zametu, koju je ispitao naš stručnjak g. Dr. Poljak, i spremi se da je uredi, te imade već izrađen nacrt i troškovnik.

Sa područja Kastavštine izletnici polaze na izvor preko sela Marčelji pa se preko Garića spuštaju strmo na selo Kukuljani, a onda dalje obalom na izvor. Otkako je pak uspostavljena autobusna pruga između Sušaka i Kastva, polaze izletnici autobusom ujutro do sela Trnovica na Rječini pa dalje onda pješke obalom. Sušačani dolaze ili autobusom do Trnovice pa dalje pješke ili pak pješke

iz Sušaka pa od Pašca dalje samom obalom Rječine, kao i Rječani koji dolaze pješke na Grohovo i dalje na izvor.

»Učka« za svoj početni rad uzela je kao svoje izletište izvor Rječine, uvažujući stanje planinarenja na Kastavštini i onom kraju. Kako tamo nema još dovoljno razvitetog ni organizovanog planinarenja, »Učka« treba da budi tek volju za planinarenje i da planinarenje organizuje. Započela je »Učka« dobro i nema sumnje napredovat će!

Na slici, koju donašamo, vidimo izvor Rječine sa prelaznim mostom »Učke».

Učkar.

PLANINARSKA PREDAVANJA

PLANINARSKA PROPAGANDA U RADIJU. Zagrebačka Radio-stanica odlučila je na poticaj iz planinarskih krugova, da svakog petka daje »planinarski sat«. Tom se prilikom imaju držati najprije kratka planinarska predavanja o aktuelnim pojavama planinarstva i zimskog sporta, a poslije toga davati sve novije vijesti o izletima i planinarskom pokretu, koje mogu da zanimaju članove planinarskih društava, pak obavijesti o važnijim događajima u međunarodnoj alpinistici, a u zimskoj sezoni i informacije o snježnim prilikama na našim i susjednim planinama, o skijaškim tečajevima, utakmicama itd. Na poziv Radio-stanice održan je početkom listopada sastanak predstavnika H. P. D-a, H. T. K. »Sljemena« i zagrebačkog zimsko-sportskog podsaveta, koji su složno prihvatali ovu misao i obrazovali odbor za radio-propagandu od odbornika spomenutih društava. — Vijesti se davaju od 9. X., a predavanja su počela 6. XI., te je prvo takvo interesantno predavanje održao predsjednik H. T. K. »Sljemena«, g. dr. B. Gušić pod naslovom: »Dinarski gorski sklop«. — Predavač je u kratko i jezgrovalo razložio geografski smještaj i geološki sastav Dinarskih planina, istaknuo njihove bitne karakteristike, kao i glavne osobitosti i razlike, kojima se one luče od Alpa, prikazao u glavnim crtama život, etnografske i gospodarske prilike dinarskih gorštaka i upozorio na prirodne znamenitosti i vanredne krasote u tome ogromnom planinskom području.

Drugo takvo predavanje u Radio-stanici držao je 13. XI. g. Josip Pasić, predsjednik H. P. D-a, pod naslovom »Savez planinarskih društava kraljevine Jugoslavije«, i to u oči planinarskog saveznog kongresa, koji se držao 15. XI. u Zagrebu. Predavač je prikazao postanak, osnutak, organizaciju i dosadašnje djelovanje kao i uspjehe saveznih društava u poredbi sa drugim velikim organizacijama u Evropi. — Treće predavanje držao je 20. XI. poznati vrsni planinar i stručnjak u skijanju g. dr. I. Lipovščak pod naslovom: »Planinarstvo i zimski sport«. Prikazao je ljepote i estetske užitke, što ih zimska priroda skijašima planinarima pruža na visokim planinama, osvrnuo se na povijest skijaškog sporta u stranom svijetu i u nas i istaknuo upute o opremi, tehniči i treniranju. To je bio u neku ruku uvod u dalja predavanja o zimskom sportu, koja se sniju ne samo u radio-stanici prije Božića, nego i u Pučkom sveuučilištu poslije nove godine. — Četvrti predavanje u Radiu držao je 27. XI. g. Dušan Jakšić, poznati naš alpinist i planinarski pisac, koji se pred par godina ponovo uspeo na Triglav po glasovitoj sunovratnoj sjevernoj stijeni, a prošle i ove godine izveo sa svojim drugom g. Draženovićem smione uspone bez vodiča na Mont Blanc (4810 m), najvišu goru u Europi, i na Matterhorn (4505 m), koji je na glasu kao jedan od najteže pristupnih vrhova u evropskom velegorju. U ovom je predavanju prikazao svoj uspjeli uspon na Mont Blanc, o kojem je g. Jakšić priopćio potanki opis zajedno sa sjajnim slikama u 6. i 7. broju ovoga-

Foto: Dr. I. Horvat

TROGLAV (1913 m), POGLED IZ KOTE 1707

Foto: Dr. I. Horvat

TROGLAV (1913 m), TOCILA I STIJENE

dišnjeg »Hrv. Planinara«, a poslije toga isti će predavač iznijeti prikaz svoga isto tako uspjelog uspjena na Matterhorn, o kojem je priopćio opis u 10. i 11. broju »Hrv. Planinara«. — Kao peto po redu (3. XII.) zasnovano je predavanje g. U. Giromette, predsjednika H. P. D. podružnice »Mosor« u Splitu, pod naslovom »Jame i pećine primorskog krasa«.

ZAJEDNIČKA PLANINARSKA PREDAVANJA H. P. D.-a i H. T. K. »SLJEMENA«. H. P. D. središnjica i H. T. K. »Sljeme« sporazumno stvorise odluku, da će u narednoj sezoni držati zajednička planinarska predavanja u Pučkom sveučilištu, čime dolaze u susret željama članova jednoga i drugoga saveznog društva. Toj se sporazumnoj akciji pridružilo i predstavništvo zagrebačkog Zimsko-sportskog podsavza, pa će se u zimskoj sezoni nizati uz čisto planinarske teme i teoretska i praktična predavanja iz skijaškog športa, koji se u nas u velike razmahao. Predavanja su počela sredinom studenoga i držat će se do Božića svakih osam dana jedamput. Tako će se ove sezone udruženim silama vršiti planinarska i skijaška propaganda ne samo u Radiu, nego i u Pučkom sveučilištu, da se tako udovolji živom interesu i opravdanoj želji brojnoga članstva.

Dosad su u Pučkom sveučilištu držana tri takova predavanja. Prvo je držao 12. XI. odbornik H. P. D-a g. dr. Ivo Horvat, sveučilišni docent, i to pod naslovom »Na Dinarskim planinama«. Glavne točke predavanja bile su ove: Položaj i grada Dinarskih planina. Utjecaj čovjeka na vegetaciju sječom šuma i pašom. Život na tim planinama. Biljni svijet i njegovo naučno istraživanje. Dinarske planine u planinarskom pogledu i njihov odnos prema Velebitu i Plješivici. Velikim brojem diapositiva po snimcima, što ih je predavač kao iskusni planinar i botanički stručnjak izveo na svojim istraživanjima diljem Dinarskih planina, prikazao je vanredne ljepote i karakteristične oblike tih planina, a uz to je pokazao niz prizora iz života naših gorštaka, a kako je predavač po svojoj struci botanik, razumljivo je, da je znatan dio njegova zanimljivog i poučnog predavanja bio ispunjen prikazom i slikama planinske flore i vegetacije, koja je u mnogom pogledu posve osobita i bitno različita od Alpa i Karpata. Ovo vrlo instruktivno predavanje bilo je za većinu slušalaca pravo otkriće o vrlo zanimljivim i zasebno karakterističnim geološkim oblicima na tim planinama, među kojima se sjajno ističu na pr. impozantna točila pod vrhom Troglava, a kako je bilo popraćeno dugim nizom prekrasnih slika i objašnjeno popularnim i živim načinom govora, učinilo je na slušaoce najpovoljniji dojam, što se očitovao živim pljeskom, kojim je vješti predavač nagrađen na koncu predavanja. Zato treba žaliti, što naši planinari nisu u doličnom broju posjetili ovo prvo zajedničko predavanje o našim domaćim Dinarskim planinama. U današnjem broju donosimo glavne točke i sjajne planinarske slike iz toga predavanja u članku g. dra. I. Horvata pod naslovom: »Dinarske planine«.

Drugo zajedničko predavanje držao je 19. XI. član H. T. K. »Sljemena« g. dr. Luka Marić, sveučilišni docent, pod naslovom »Kroz Niske i Visoke Tatre«. Treba priznati, da je predavanje o Tatrama, koje su po prirodnim ljepotama najljepši dio Čehoslovačke, pobudilo toliki interes, da su se dupkom napunile sve prostorije Pučkog sveučilišta. Predavač je vrlo vještim i rječitim načinom govora popularno razložio na osnovu pregledne karte nauku o postanku i razvoju toga znamenitoga gorja, a onda je s pomoću sjajnih diapositiva prikazao svoj put u društvu čeških geologa kroz Niske Tatre i opisao njihove vanredne ljepote i značajne geološke tvorbe, a iza toga je na sličan način predocio Visoke Tatre na granici Čehoslovačke i Poljske, upoznao gledaoce sa čarima njihovih brojnih »morskih oka«, kao što su prekrasna gorska jezera Strbske Pleso, Žaby

Pleso i dr. Čarobni prizori iz podzemnog svijeta u Tatrama, napose iz znamenite Demanovske pećine, zadivili su gledaoce. Predavanje bilo je popraćeno mnogim zanimljivim slikama iz života slovačkih pastira i gorštaka, koje su u mnogom pogledu podsjećale na životne prilike naših planinštaka, a zgodno su se izmjenjivale s impozantnim prizorima i vidicima iz visoke turistike. Predavač je na koncu pozdravljen burnim odobravanjem.

Treće zajedničko planinarsko predavanje držao je 26. XI. začasni član H. P. D-a g. dr. Josip Poljak, poznati geološki stručnjak i zasluzni planinarski pisac, pod naslovom »Prenj - Planina«.

U poučnom i preglednom uvodu predavač je zgodnim i vještim načinom objasnio s naučnoga gledišta geografski smještaj i geološki postanak Prenj-planine, koju je u znanstvenom i planinarskom pogledu ponovo istraživao. Prenj u starom keltskom ili ilirskom jeziku znači »pašnjak«, što mu doista i pristaje, jer u njem ima više dolina (Tisovica, Bijela, dijelovi Neretve, Idbar, Glogošnica) sa bujnom vegetacijom. Geološkim se sastavom razlikuje od drugih susjednih planina, jer pored dolomita i vapnenaca, koji su glavna grada ostalih Dinarskih planina, u njemu dolazi na zapadnom rubu kamenje starijeg porekla, t. zv. trias, što je i razlogom, da čitav taj gorski masiv izgleda kao rastrgana golema gorska ploča. Na njem su se razvili u velikom obilju raznoliki i karakteristični oblici krša, koji mu podaju osobit čar i vanrednu ljepotu, pa ga stoga planinari i zovu »najljepšom planinom Bosne i Hercegovine«. Dugim nizom prekrasnih diapozićiva po snimcima, što ih je sa svojim drugom dr. Simonovićem izveo na svojim istraživanjima, predavač je dočarao pred oči gledalaca veličanstvene prizore iz dubokog kanjona rijeke Neretve, koji pripada među najveće prirodne znamenitosti u našoj državi, čarobne doline Tisovicu, Idbar i Bijelu, divlje romantično Boračko Jezero, koje mnogo podsjeća na bajno Trnovačko Jezero u skupini Maglića, Volujaka i Bioča, pa prekrasne panorame gorskih velikana Samograda, Osobca, Galića, Velikog Prenja, Crnoglava, Sivadije, Vratoloma, Otiša, Lupočlava i dr. Slušaoci su pratili sa živim i napetim zanimanjem sjajne slike i vrlo lijepo razlaganje te su na koncu vrsnoga predavača nagradili živahnim pljeskom. Tako su prva tri zajednička predavanja imala povoljan moralni uspjeh; samo bi trebao da bude odziv iz planinarskih redova veći i brojniji nego je bio dosada.

Cetvrtto zajedničko predavanje drži 3. XII. predsjednik H. T. K. »Sljeme« g. dr. Branko Gušić pod naslovom: Prokletije. Taj impozantan gorski lanac na granici Crne Gore i Albanije dosad je u geografskom pogledu slabo istražen, a u planinarskom nimalo. Ove je godine pošlo za rukom g. dru Gušiću i njegovoj gospodiji prof. Marijani Heneberg-Gušić da dopru do toga pograničnog gorja i da ga upoznaju u geološkom, etnografskom i planinarskom pogledu. Plodove toga prvoga naučno-planinarskog istraživanja izložiti će predavač na dva predavanja, od kojih će drugo biti 10. XII., a svako od njih bit će popraćeno sa oko 80 dia-pozitiva po originalnim snimcima, što ih je izveo na tom napornom istraživačkom pohodu. To će biti posljednje zajedničko planinarsko predavanje prije Božića, a poslije nove godine sniju se takva predavanja sve do polovice ožujka.

PLANINARSKA LITERATURA

NAPRETKOV KALENDAR ZA GODINU 1932. Među našim hrvatskim kalendarima već nekoliko godina zauzima prvo mjesto kalendar »Napredak«, koji izdaje Hrv. kulturno društvo »Napredak«. To zapravo i nije kalendar u običajnom smislu riječi, koji se kupuje za godinu dana, da se onda bací, već djelo od trajne vrijednosti, kojemu bi bolje pristajao naslov almanaha. O prošlogodiš-

njem se je kalendaru pisalo i govorilo mnogo — i svi su ga hvalili. Sada je pred nama novi za godinu 1932. To je omašna knjiga od 17 araka teksta na boljem papiru, 2 arka vrlo uspjelih ilustracija, štampanih samo na jednoj strani na kromovom papiru i 2 arka oglasa. Od suradnika kalendara ističemo imena: Dragutina M. Domjanića, Ivana Ev. Šarića, Milana Šenoe, Mile Budaka, Fehina Spahe, Dra. Bjelovučića, Dra. Ljubomira Marakovića, Rudolfa Matza, Ivana Rendela, Hamdije Kreševljakovića, Dra. Ivana Esiha, Štefe Jurkićeve, Petra Pe-kića, Alije Nametka, Dra. Josipa Poljaka, Vinka Dorčića, Ante Šimčika, Dra. Ivana Dujmušića, Ivana A. Miličevića, Dra. Lea Petrovića, Dra. Franju Zekića i Dra. Dragutina Kambera. Već sama imena autora govore mnogo, a to još više utvrđuju njihovi prilozi, članci, pjesme, novele, crtice i prikazi. Djelo je ukusno opremljeno crtežima, završnim vinjetama i ornamentima naših umjetnika akad. slikara Karla Mijića i Gabrijela Jurkića. Kalendar je uredio Ante Martinović. Cijena mu je samo Din 15.— Dobiva se kod Središnje Uprave »Napretka« u Sarajevu i kod svih Napretkovih podorganizacija.

»VODIĆ KROZ JUGOSLAVIJU«. Centralni Presbiro u predsjedništvu Ministarskog savjeta poduzeo je u zajednici sa turističkim društvom »Putnik« akciju u cilju upoznavanja inostranstva s našom industrijom, trgovinom i obrtom, poljoprivredom, kulturnim i umjetničkim tekovinama, državnom, zemaljskom i gradskom organizacijom i prirodnim ljepotama Kraljevine Jugoslavije. U tu svrhu izdat će »Putnik« u suradnji s Centralnim Presbiroom »Vodić kroz Jugoslaviju« na četiri jezika, na našem, francuskom, engleskom i njemačkom u formatu 35×25 cm, a izaći će u javnost u proljeće 1932. Ovim će izdanjem inostranstvo dobiti ispravne informacije o Jugoslaviji, a uz to će pojedinci doći do novih trgovačkih veza putem velikog raspačavanja toga Vodiča u inostranstvu i u našoj državi.

DRUŠTVENE VIJESTI

NOVI PUTOVI NA VELEBITU. Svi putovi, koji su lani bili u poslu na sjevernoj poli Velebita, ove su godine malone dovršeni. Napose put od Vel. Alana do Dabara nad Karlobagom. Time će biti spojeni davno željkovanim krasnim longitudinalnim putem po hrptu Velebita: Oltari sa Oštarijama, što tek otvara slobodno planinarsko kretanje po tom dijelu Velebita. U radnji je još dio spojnog puta kamenim hrptom između Krajačeve kuće HPD i Rosijeve kolibe HPD, koji će predvidivo biti dovršen budućega proljeća ili početkom ljetne sezone 1932. Gotovi su i svi putovi, koji s morske strane i iz Stirovače vode na Šatorinu, tako te je g. ing. Premužić mogao od pilane u Stirovači pa do na vrh Šatorine stići za 1.55 h. Sve su to vanredni putovi, u specifičnom i osobujnom terenu visokog Hrv. Krša, pružajući vanredne i posve zasebne vidike na more, otočje, obalu, po zimi za vedrih dana i na Apennin, na kukove, stijenje, glavice, vrtače i provalije, visoku kršku šumu i travnate čistine u njoj. Ti putovi omogućuju prvi put relativno lagani uspon na gotovo sve važnije vrhove tog područja. Osobito je komad puta od Čemerikova Dolčića jugoistočno od Krajačeve kuće HPD pa preko Rosijeve kolibe HPD sve do Krajačevo Kuka upravo pun alpinističkih senzacija radi visokog krškog terena, kojim prolazi, kao i njegovih osobujnih oblika. Lijep je i specifičan i onaj dio puta, koji sa Dešinovca vodi do Krajačeve kuće i dalje do Čemerikova Dolčića. Duž ovog velikog longitudinalnog velebitskog puta nižu se sa sjevera prema jugu: skupina Zavižana, Gornji Rožanski Kukovi, Donji Rožanski Kukovi, visoke goleti oko Velikog Alana, skupina Zečjaka i Šatorine i konačno tornjevi Dabarskih kamenih kosa i Kiza.

Dr. I. Krajač.

NOVA PLANINARSKA KUĆA NA ORJENU. U drugoj polovini rujna dovršena je nova planinarska kuća na Orjenskoj Lokvi (1594 m), što ju je ovoga ljeta u sporazumu i uz pripomoć (D 30.000) matice H. P. D-a počela graditi revna H. P. D. podružnica »Orjen« u Dubrovniku. Doskora ima se izvršiti svečano otvorenje. O toj kući kao i o planini Orjenu izšao je vrlo simpatičan i zanimljiv prikaz u članku »Najbizarnija naša planina«, što ga je priopćio u »Jutarnjem Listu« (od 20. IX. o. g.) njegov glavni urednik g. J. Horvat, autor vrlo krasnog putopisa »Lijepa naša... u izdanju »Zabavne biblioteke«. Hrvatski planinari zahvalni su vrlom piscu, što u tom mnogo raširenom dnevniku na tako sjajan način popularizira ideologiju i pokret planinarski.

PREDLOZI H. P. D. ZA POBOLJŠANJE PUTNIČKOG SAOBRAĆAJA. Na konferenciji za ustanovljenje ljetnog voznog reda za g. 1932., što je 17. VIII. o. g. održana kod zagrebačke željezničke direkcije, iznio je potpredsjednik H. P. D-a g. M. Bothe ove obrazložene predloge: 1. da se redovito svake nedjelje i blagdana uvede kao stalan putnički vlak br. 318 iz Zagreba na Sušak (0.15 h) radi posjećivanja Jadrana i Gorskog Kotara; 2. da se za izletnički vlak Zagreb—Rogaška Slatina stavi dovoljan broj kola u saobraćaj, jer sada oko 100—150 putnika obično ne dobiva sjedačih mjesta; 3. da se uspostavi u ljetnom voznom redu bivši putnički vlak 628 na pruzi Zagreb—Maribor za izlete u Pohorje i na Savinjske planine; 4. da se spoj između Virovitice i Pakraca udesi tako, da se omoguće jednodnevni izleti iz Virovitice na Papuk, Psunj, Jankovac (kraj Požege).

NOVA PLANINARSKA KUĆA »SRPSKOG PLANINSKOG DRUŠTVA«. Dosad je to savezno društvo imalo planinarsku kuću na Avali i na Tari, a sada je otvorilo na planini Besna Planina (1945 m) kod Vranje, u srežu bosilj-gradskom, a na visini od 1629 m, novu planinsku kuću, koja nije svojina društva, nego ustupljena rečenom društvu na besplatnu upotrebu članovima tog i ostalih saveznih planinarskih društava. U kući ima 10 postelja, opskrbljena je ljeti, a zimi treba dolazak ranije najaviti. Na toj planini ima idealnih skiterena, a ljeti je zanimljiva radi svojih rimske rudničke galerije (rudnik olove Blagodat) i drugih prirodnih ljepota. Najzgodniji pristup na planinu je sa stanice Vranjska banja. Posjet kuće valja »Sr. P. D.-u« u Beogradu najaviti osam dana ranije.

SADRŽAJ: Ing. Ante Premužić: Crikvine. Detalj Rožanskih Kukova, str. 325. — Dr. Ivo Horvat: Dinarske planine (sa 4 slike, na umj. prilogu), str. 332. — J. Pasarić: Durmitorski film, str. 338. — Skupštine i rad podružnica HPD-a. (»Učka« u Kastvu. — »Moslavina« u Kutini. — Fotosekcija »Ivančice«. — Lijep uspjeh amatera O. Hrazdire. — Fotografske izložbe u Sušaku i Splitu. — Fotosekcija »Ravne Gore« u Varaždinu), str. 340. — Učkar: Uredovanje okoliša izvora Rjećine (sa 1 slikom u tekstu), str. 343. — Planinarska predavanja u Radiu i u Pučkom Sveučilištu, str. 344. — Planinarska literatura (1. Napretkov kalendar za g. 1932; 2. Vodič kroz Jugoslaviju), str. 346. — Društvene vijesti: Novi putovi na Velebitu. — Nova planinarska kuća na Orjenu. — Predlozi za poboljšanje putničkog saobraćaja. — Nova planinska kuća »Sprskog Planinskog Društva«, str. 347—8.

»Hrvatski Planinar« izlazi 12 puta na godinu: preplata stoji godišnje Din 50.— (za dake i naučnike Din 40.—; za inozemstvo Din 70.—). Preplatu, reklamacije, rukopise i fotografije prima HPD središnjica u Zagrebu, Dolac broj 1. Odgovorni urednik: prof. Josip Pasarić, Medveščak br. 57. — Izdavač »Hrvatsko Planinarsko Društvo« u Zagrebu. — Tisak »Tipografije d. d. Zagreb, Preradovićev trg 9. — Za tiskaru odgovara I. Ivanković, Zagreb, Selska c. 39.